

Tema broj 2: Kakva je voda koju pijemo?

Tekst kazuje: Milica Stamatović, izvor: <http://www.aquaserbia.com>

Zatrpali smo reklamama o vodama. Izviru ispod oblaka, kad ih popijemo, valjamo stenje i kamenje, a izgledamo čilo i zdravo i ko od šale pretrčimo nekoliko kilometara. Samo da je boca prava uz nas, jednostavno pucamo od snage i zdravlja. A onda vam neko "provereno" kaže da oni sa reklame strašno lažu, a da baš ona koja košta sedamdesetak dinara po balonu i ne reklamira se nigde ne samo da je zdrava već i leči od čira, kamena u bubregu, otklanja stomačne tegobe, smanjuje pritisak.

I dok vi točite česmovaču, ne sa slavine iz kuhinje, jer je ona nekako mlaka i bljutava, nego iz one u kupatilu koja kao da je izvorska, na vratima vam zvone lepo vaspitani momci koji vam nude kućni prečišćivač vode, objašnjavajući da se česmovačom konstantno trujete. Zvuče ubedljivo, ali vi se ne date: ceo život pijete sa slavine i nije vam ništa. Doduše, ručak zalijete onom što, ako je promućkate pa otvorite, ostanete okupani. I baš vam prija. Kad trgovci prečišćivačem razočarano izađu iz kuće, ponovo uključite televizor i divite se mišićima onog koji, pošto je popije vodu iz flaše, valja stene.

Onda vam proradi crv: kakvu mi to vodu pijemo, šta nam nudi vodovod, a šta hermetički zatvorena plastična boca? Postoje li u Srbiji neki Rodni i Del, koji nam, kao ova dvojica glavnih likova iz čuvene serije "Mučke", prodaju česmovaču kao izvornu i tako postaju milioneri?

Delimičan odgovor na ovo poslednje pitanje pronašli smo u Pravilniku o kvalitetu i drugim zahtevima za prirodnu mineralnu vodu, prirodnu izvorsku vodu i stonu vodu iz 2005. godine koji je na snazi i gde izričito piše da se prirodna izvorska voda može zahvatati samo sa izvora ili iz bunara bušenog neposredno pored izvora, koji crpi vodu iz akvifera koji napaja izvor. Takođe piše da nije dozvoljeno proizvoditi stonu vodu (uzgred, takve na našem tržištu i nema) iz vodovodske cevi. A i naši sagovornici tvrde da je takva prevara prosto nemoguća, zbog raznoraznih i strogih kontrola flaširanih voda. Ali, opet, svi naši sagovornici kažu da je pitanje "kakvu vodu pijemo" - škakljivo. Zato, kako reče jedan od njih, "što svi mi koji poznajemo materiju smo u tom poslu i ne možemo sami sebi da skačemo u usta".

Priče rekla-kazala nisu samo neozbiljne nego su i opasne. Ne smete se igrati vodom, tu nema milosti - kaže Mića Martinović, stručni saradnik na Rudarsko-geološkom fakultetu u Beogradu. - Generalno, voda koju pijemo iz česme je dobra. Naši standardi o merenju kvaliteta vode su stroži nego u Evropskoj uniji. Prvo, bakteriološki je ispravna jer svi vodovodi je tretiraju hlorom, da bi bili sigurni da niko od korisnika neće dobiti dizenteriju, žuticu ili neku sličnu bolest. Nekad i preteruju pa nije loše da je ostavite pet minuta da odstoji, da hlor ispari. Što se tiče minerološkog sastava vode iz česme, ona zavisi od područja do područja. U tom smislu, Vojvođani nemaju kvalitetnu vodu. Jer, kad pogledate geološku istoriju, Vojvodina je močvara. Ona ima povećan nivo gvožđa, mangana, amonijaka, negde i arsena. A i poljoprivredna praksa je zagadila izvorišta. S druge strane, vi svaku vodu možete da pripremite za piće, čak i kanalizacionu, samo je pitanje para, koliko će to da košta. A voda je socijalna kategorija ne samo kod nas, nego i u svetu.

Šta će pumpa pored izvora

Prosečno, svaki stanovnik Srbije popije oko 70 litara flaširane vode Istočna Srbija, niški region, vranjski, Knjaževac, Zaječar, pije najkvalitetniju vodu. Što se više penjete, imate manju mogućnost zagađenja i imate vodu iz krečnjaka koja je kvalitetna. I Beograd pije kvalitetnu vodu, samo on mora da uloži više para da bi je pripremio za piće, od pomenutih gradova i područja - kaže Martinović.

Tačno je da je Srbija bogata izvorima dobrih, kvalitetnih voda. Samo mineralnih izvora, uključujući i osamdeset banja, ima oko trista. Ali tačno je i da ih neadekvatno koristimo i štitimo.

Država je siromašna, ali građani u lokalnim samoupravama treba da se udruže, skupe sredstva i obezbede sami sebi kvalitetnu vodu. Barajevo, na primer, ima dvanaest bunara, to su fantastična izvorišta, kvalitet vode je za flaširanje, ali oni stoje tako trideset godina. Lokalna samouprava čeka da im voda stigne iz Beograda - kaže Branislav Sekulović, hidrogeolog po zanimanju, koji radi kao konsultant u oblasti zaštite životne sredine u firmi "Insitut", a pisao je i magistarski rad na temu flaširanih voda. - Drugi problem vezan za kvalitet vode koju pijemo je zaštita izvorišta. Voda služi za piće i kad teče iz česme i kad je pijemo iz flaše, tako da je zaštita izvorišta i za jednu i za drugu zakonski potpuno isto regulisana, po istom principu kao i u svetu. Postoje tri zone sanitarne zaštite, zona strogog režima oko samog izvorišta, potom zona šire i najšire zaštite. Međutim, ima izvorišta gde je to precizno određeno i gde se sve poštuje, ima gde je sve nacrtano, ali se ne poštuje, a ima slučajeva gde nema nikakve zaštite. Na primer, u opštini Lazarevac imate izvorište pored kojeg je pijaca, a pedesetak metara od njega benzinska pumpa. Ko je to dozvolio?

U Srbiji još nema dovoljno jakog pritiska javnosti koji bi ukazivali na takve probleme i štitili izvorišta od samovolje lokalnih moćnika. Činjenica je i da kad moćne kompanije uđu na tržište, takvi se drugačije ponašaju, poštuju zakon. Branislav podseća na filmove "Erin Brokovič sama protiv svih" (Džulija Roberts dobila "Oskara") i "Građanska parnica" sa Džonom Travoltom, oba govore o borbi običnih ljudi protiv moćnih kompanija koje su zagađile životnu sredinu i direktno uticale na zdravlje ljudi.

Filmovi su posledica opšte klime osamdesetih godina u Americi kada su se svi zapitali kakav je kvalitet vode, vazduha, tla. Nastale su advokatske kancelarije koje su se specijalizovale samo za takve slučajeve, zagađivači su drakonski kažnjavani, mediji su ih rastrzali. Iz svega toga je nastao biznis, i to veoma profitan, u oblasti zaštite životne sredine. U Češkoj, koja je veličine kao i Srbija, postoji 2.000 firmi za zaštitu životne sredine, koje uteruju strah u kosti svima. Stići će to i u Srbiju, kao i sve drugo, sa zakašnjanjem. Kao što će stići i privatizacija vodovoda, odnosno koncesija, kao što to postoji u svetu, pa će i vodosnabdevanje biti bolje i kvalitetnije.

I, očekivano, skuplje. Kao što, na primer, Francuzi imaju veće izdatke za vodu i struju. A i uz Italijane i Nemce su najveći potrošači flaširane vode na svetu.

Nigde u svetu flaširana voda nije alternativa običnoj, nego samo dopuna. Flaširana voda je, pre svega, dobar biznis, jedna od najprofitnijih grana industrije u celom svetu poslednjih deset godina. Raste trend izvoza evropskih voda na američko tržište.

Amerikanac hoće da plati vodu sa švajcarskih Alpa koja se po kvalitetu sigurno bitno ne razlikuje od njihovih planinskih lokalnih voda. Tajna je samo u marketingu, u reklamama i dizajnu koji učine da vi verujete da se bolje osećate ako pijete tu vodu. U Kanadi se prodaje voda koja se topi sa glečera, u Italiji i Francuskoj postoje barovi u kojima se pije isključivo voda. Izašla je voda i za kućne ljubimce. Interesantno je da se forsiraju vode sa visokih planinskih izvora, one asociraju potrošača na nešto zdravo i kvalitetno, a realno situacija je obrnuta. Ali ko će da proda vodu iz Barajeva bez obzira što se ona vuče sa dubine od 150 metara, hrani se na Kosmaju i do izvorišta putuje godinama zaštićena debelim slojem gline, prirodnim filterima prečišćena? - pita se Branislav Sekulović.

Ako nekom proizvođaču dobro krene, a izvor ne može da izdrži tražnju, da li on može da meša vodu ili koristi neku drugu, napravi je kao original, i prodaje kao takvu, pitamo našeg sagovornika.

Nije bolja koliko je skuplja

Deklaracija za prirodnu mineralnu vodu sa koncentracijom fluorida koja prelazi 1,5 mg/l mora da sadrži navode „sadrži više od 1,5 mg/l fluorida” i „nije pogodna za svakodnevno korišćenje za bebe i decu mlađu od sedam godina”, koji se stavljaju pored naziva proizvoda i moraju biti jasni i vidljivi.

Teoretski to je moguće, ali nijedna kompanija to nije pokušala. Svaka kompanija dobije dozvolu od države, od Ministarstva rudarstva i energetike, kod nas voda ima isti status kao ruda, i Ministarstva za zaštitu životne sredine, da vodu može da eksploatiše pod jasno definisanim uslovima koje su utvrdili stručnjaci, hidrogeolozi. One iz bunara, za koje je dobila eksploataciono pravo, može da vuče samo onoliko koliko mu je dozvoljeno, država to kontroliše. Ako bi umesto dozvoljenih pet litara po sekundi, krenula da eksploatiše deset litara, hemijski sastav vode više ne bi bio isti. Što bi onda i neko udruženje potrošača lako moglo da ustanovi. U Zapadnoj Evropi upravo su udruženja potrošača, nevladine organizacije koje imaju svoje, nezavisne izvore finansiranja, koje angažuju skupe konsultante i stručnjake što se bave analizom flaširanih voda, glavna kontrola njihovog kvaliteta.

Iako je proizvodnja vode iz vodovoda u odnosu na flaširanu skuplja, odnos njihovih cena na tržištu je jedan prema hiljadu. Jer, kubik vode je oko 30 dinara, a toliko prosečno košta i litar flaširane vode. A jeste da, tvrde naši sagovornici, domaća flaširana voda po kvalitetu na nivou evropskih, ali joj je i cena takva, neke su čak i skuplje od svojih stranih pandana. Za jedan dan

prosečna četvoročlana porodica, ako bi za ishranu i piće koristila isključivo flaširanu vodu, morala bi da izdvoji bar 450 dinara. Zato i nije čudo što smo po potrošnji u donjem delu svetske lestvice. A kakav nam je ukus u odnosu na svet?

Ukus se formira prema načinu ishrane. Mi, kao i Nemci i Mađari, dajemo prednost gaziranoj vodi. Italijani piju lakšu vodu, negaziranu. Mada i kod nas je sve prisutniji trend, kao što je i svetu, da mladi piju negazirane, malomineralizovane vode - kaže Sekulović.

U svetu se godišnje proda više od sto pedeset milijardi litara flaširane vode i ostvari prihod od oko sto milijardi dolara. Trećinu tog kolača deli takozvana velika četvorka "Nestle Ýaters", "Danone", "Coca Cola" i "Pepsi Cola". Dr Petar Papić, profesor u departmanu za hidrogeologiju Rudarsko-geološkog fakulteta, napominje i da prve dve kompanije razvijaju regionalne, a druge dve svetske brendove. Kao i da "Koka-Kola" i "Pepsi-Kola" nastoje da osvoje svet i sa stonim vodama "bonakvom" i "akvafinom".

Tehnološkim tretmanom je moguće proizvesti ovakve vode bilo gde, sa stalnim i stabilnim kvalitetom. Reč je o tretiranim vodama kojima se mineralne materije dodaju naknado - objašnjava profesor.

U Srbiji je, kao i u svetu, u modi, posebno među mladima, imati bocu hladne izvorske vode u ruci. Trećina od svih prodati flaširanih voda je upravo ona sa etiketom izvorska.

Maksimalne vrednosti hemijskih sastojaka u prirodnoj izvorskoj vodi

Flaširana izvorska voda je jedini napitak za svakodnevnu upotrebu. One ne sadrže aditive, alkohol, šećer, kalorijska vrednost je nula, a sa mikrobiološkog aspekta su sterilne. Potrošača od zloupotreba štiti Pravilnik o kvalitetu prirodnih mineralnih i izvorskih voda koji kaže da flaširana prirodna izvorska voda mora biti istog kvaliteta kao i voda ne mestu zahvatanja. Ukoliko dođe do zagađenja izvorišta sa koga se eksploatiše voda, ono se zatvara i stavlja van upotrebe - kaže profesor Papić. - Uz nju, na našem tržištu se mogu naći i sva četiri tipa prirodnih mineralnih voda: sa veoma niskim sadržajem rastvorenih mineralnih materija do 50 mg/l, sa niskim sadržajem od 50 do 500mg/l, kao što je "prolom voda", zatim one koje sadrže od 500 do 1.500 mg/l mineralnih materija, na primer, "knjaz Miloš" i "duboka", i na kraju vode bogate mineralnim materijama sa preko 1.500 mg/l. U ovu poslednju grupu spadaju "mivela", "voda vrnjci", "dar voda", "akva heba", "bi voda". Od svetskih flaširanih mineralnih voda izdvajaju se francuske "Contre" i "Vichi Celestins" sa mineralizacijama od 1.700 do 3.000 mg/l, kao i "Vittel" (Veliki izvor) sa 850 miligrama po litru.

Prirodne mineralne vode, objašnjava dalje profesor Papić, imaju mineralizaciju od 50 do nekoliko stotina mg/l i one su po pravilu negazirane ("rosa", "voda voda", "akva viva", "vrnjačko vrelo", "bistra", "moja voda", "jazak", "zlatibor voda"). Od svetskih flaširanih izvorskih voda izdvajaju se "Evian", "Volvic", "Valvert", "San Pellegrino" koje su svakako najpoznatiji internacionalni brendovi.

U slučaju da prirodna mineralna voda i prirodna izvorska voda sadrže rastvoren ugljen-dioksid, tada se one stavljaju u promet kao prirodno gazirane ili gazirane sa većim sadržajem ugljen-dioksida od prirodne vrednosti na izvoru - kaže dr Papić. - Naše prirodne mineralne vode uglavnom sadrže ugljen-dioksid i do nekoliko grama na litar kao "knjaz Miloš", "vrnjci", "heba", "duboka", "Karađorđe", "dar-voda", "bi-voda".

Prirodne izvorske vode uglavnom ne sadrže ugljen-dioksid, ali ima pokušaja da se on dodaje u neke od njih. Ipak, ističe profesor Papić, tržište ih je slabije prihvatilo, najverovatnije zbog izmenjenog ukusa. Jer, proizvođači su vremenom navikli potrošače na sve veće sadržaje ugljen-dioksida. A šta je zdravo?

Flaširana voda nije lek, jer da jeste, prodavala bi se u apotekama, a ne u prodavnicama i ugostiteljskim objektima - kaže profesor Petar Papić. - Zdravim ljudima stručnjaci savetuju da naizmenično koriste nekoliko vrsta vode, najmanje tri, kako ne bi došlo do poremećaja mineralnog balansa u organizmu. A bolesni bi za savet trebalo da se obrate svom lekaru.

Uza sve ovo, naši sagovornici smatraju da nije zgoreg kad se bira flaširana voda poneti sa sobom tabelu sa propisanim maksimalno dozvoljenim koncentracijama materija za određene vrste vode. To je dobar način da proverite da li je i vaša omiljena voda rizična po vaše zdravlje.

Flaše pod lupu eksperata

Prema podacima kojima raspolaže Branka Šerović, predsednica Udruženja industrije mineralnih voda, u Srbiji je lane prodato 570.000.000 litara flaširane vode, a izvezeno 20.000.000, što znači da po stanovniku Srbije dolazi oko sedamdeset litara takve vode. Najveći konzumentni, Italijani, Nemci, Francuzi, popiju po 170 litara. Iako u Srbiji ima više od trista izvorišta mineralne vode, a kako kaže dr Petar Papić, u poslednjih nekoliko godina Ministarstvo nauke i zaštite životne sredine je obradilo više od sto prijava za dobijanje istražnog prava za mineralne i izvorske vode širom Srbije, trenutno u našoj državi radi 27 punionica. Ali s obzirom na to da je ova industrija poslednjih pet godina u ekspanziji, rast joj sedam do osam odsto, ne samo u Evropi nego i u Srbiji, može se očekivati je da će njihov borj rasti kao i lepeza proizvoda. A i marketinški pritisak na potrošače.

Ugovorom o osnivanju našeg udruženja, koje broji petnaest članica i gde su svi veliki proizvođači flaširanih voda u Srbiji, regulisani su odnosi članica kao i dobri poslovni običaji. Do sada smo imali dva odstupanja, u slučaju "rose" i "voda-vode". Oba puta su bile sporne reklame - kaže Branka Šerović, predsednica Udruženja. - Da bi se izbeglo dovođenje potrošača u bilo kakvu zabludu, naše udruženje je iniciralo da se na flaširanim vodama uvede znak kvaliteta i definiše i odredi znak za prirodni proizvod. To već postoji u nekim evropskim zemljama. Rangiranje voda radila bi nezavisna ekspertska komisija u koju bi ušli predstavnici ministarstava zdravlja, poljoprivrede, zaštite životne sredine i predstavnika grupacije, proizvođača flaširanih voda. Tako bi bili zaštićeni i potrošači, ali i sami proizvođači od nelojalne konkurencije.